

Ірина Срібна

РОДИННЕ ВИХОВАННЯ В ПРАЦЯХ ГРИГОРІЯ ВАЩЕНКА

У період відродження національної освіти і виховання важливого значення набуває цінність родинно-сімейного виховання. Без залучення до активної участі у виховній роботі не лише батьків, а й інших членів родини, дітей, практично неможливе розв'язання проблем національного виховання, формування патріотичних почуттів молодого покоління нашої держави.

У Державній національній програмі "Освіта: Україна ХХІ століття" підкреслюється, що в основу національного виховання мають бути покладені принципи єдності сім'ї і школи, наступності і єдності поколінь.

На виключне значення сімейного виховання у свій час вказував основоположник національної української педагогіки, талановитий педагог і патріот Григорій Григорович Ващенко. Г. Ващенко є творцем концептуальних положень української національної педагогіки, що відповідає духовності українського народу, його історичній місії і потребам державного будівництва України.

Аналіз наукових праць дозволяє стверджувати, що вивчення педагогічної спадщини видатного педагога було предметом наукових досліджень А. Бойко, О. Вишневського, Г. Бугайцева, Н. Дічек, Б. Добрянського, І. Зайченко, О. Коваль, О. Ковальчук, А. Погрібною та ін.

На сьогоднішній день проблема сім'ї й організації сімейного виховання дітей є одним із найголовніших питань багатьох людинознавчих наук, педагогіки зокрема.

Педагогічна наука трактує поняття "сім'я" як складний соціальний феномен. Вона є найдавнішою природною спільністю людей, пов'язаних кровною спорідненістю. Сім'я – це мікросередовище, де відбувається

передача маленькій людині першого соціального досвіду особистісної діяльності і поведінки, де вона отримує захист, підтримку і допомогу в особистісному розвитку, де формується її первинна когнітивна база тощо [6].

Г. Г. Ващенко вважав, що Стародавній Рим тримався на міцній сім'ї, бо "любов до родини стала за основу високого патріотизму, пошана до батьків і старших – за основу дисципліни в громадському житті й у війську, вихована в родині працездатність – за основу працездатності в громадському й державному житті, родинна мораль – за основу громадянської моралі" [1, с. 38]. На його думку, розпад імперії й римського суспільства почався з розпаду родини.

Українська сім'я мусить стати головним інститутом виховання дитячої особистості. А звідси завдання суспільства і держави полягає у сприянні її зміцненню шляхом матеріальної підтримки та забезпечення умов для її духовного відродження, підвищення відповідальності батьків за виховання дітей (перед Богом, законами, народом, власним сумлінням). Особливої уваги за цих умов набуває піднесення культурного рівня батьків, зокрема їхня етнопедагогічна освіченість.

На думку Григорія Ващенко, виховання слід розпочинати з раннього дитинства. Основою для нього повинна слугувати гідна поведінка самих батьків та злагода в родинному житті, що потверджується словами самого педагога: "Дійсно любов і згода, що панують у родині, роблять життя її приємним і щасливим навіть за несприятливих зовнішніх умов і закладають основи для розвитку у дітей доброї вдачі, що є однією з передумов щасливого життя у зрілому віці. Особливо велике значення у родинному житті мають перші роки життя дитини і навіть умови народження її. Численні факти свідчать про те, що діти, які народилися в ненормальних умовах, або ті, що жили ненормальним утробним життям, часто в дозрілому віці мають великі хиби фізичні й психічні, а іноді – навіть родяться каліками. Усе це треба мати на увазі батькам, коли вони хочуть, щоб їхні діти вирости здоровими, працездатними й розумними" [2, с. 15].

"Друга, дуже важлива справа у родинному вихованні, наголошує Г. Ващенко, – це релігія, яка в усьому нашому суспільстві відсутня. А саме родинна школа – то практика релігійного життя. Тут закладаються перші навички молитви Хресного знамені, перше бачення ікони як символу всюди присутності Бога. Саме в родині практикується релігійне життя – молитва вранці і ввечері, в родинній школі релігія схоплюється, практикується, бачиться в щоденному; житті, як цінну вартість, як конечність, як потребу для життя людини й її гідності" [4, с. 129]. На думку вченого, занепад релігійності в родині викликає занепад найкращого суспільства.

Як складову частину родинного виховання Г. Ващенко розглядає виховання поваги до батьків і старших. Розлад у родинних взаєминах,

на його думку, не тільки заслуговує на осуд. Він підриває педагогічні позиції сім'ї, вкрай негативно впливає на виховання потомства, рие прірву між батьками та дітьми, сіє ворожнечу між родичами й свояками, знецінює високі духовно-моральні вартості, ослаблює міць держави, нації [3].

У праці “Основні риси большевицького виховного ідеалу” Григорій Ващенко розкриває проблеми родини через виховання статевої моралі. Педагог вказує на неможливість існування здорової родини без здорової статевої моралі. “В основі статевої моралі лежить ідея переваги духа над тілом, володіння тваринними інстинктами” [2, с. 27]. Він засуджує більшовицьке розуміння статевиx відношень, що “...розклало підсоветське суспільство, особливо молодь. Людина позбавлялась того, що дали їй тисячоліття культурного розвитку, і повертались до стану тварини. Любов з її тонкими духовними переживаннями розглядалась як буржуазні забобони, її місце займала брудна розпуста” [2, с. 27].

Погляд на статеві відносини як на суто фізіологічний процес неминуче призводить до розпаду родини, вважав учений. Те що при більшовицькому режимі заборонялись церковні шлюби, акти запису у РАЦС, ні до чого не зобов'язували чоловіка та жінку; вони легко “записувались і розписувались по десять разів” [2, с. 29]. У таких сім'ях, на думку Г. Ващенка, особливо потерпали діти, тому що порушувались цінності нормального родинного життя.

Також педагог наголошує на тому, що більшовики навантажили жінок дуже тяжкою непосильною працею і це не давало їм змогу належно опікуватись дітьми, родиною. “Советська жінка працює нарівні з чоловіком не тільки в колгоспі, а й у шахті, на ремонті залізничних шляхів і т.п. Крім того, вона ще навантажена всякою громадською роботою. Внаслідок цього на советську жінку лягає подвійний тягар. Вона мусить працювати по 10-12 годин у колгоспі або на виробництві, а, повернувшись додому, мусить зготувати їжу, випрати білизну, дати раду дітям. Сил і часу на це не вистачає, і тому жінка губить здоров'я, а діти залишаються без належного догляду. Тому в советському союзі така сила безпритульних дітей” [2, с. 29].

Такий стан родинного життя привів до того, що діти перестали шанувати старших. Але саме цього, на думку Ващенка, і домагались більшовики, які ще до того намагались переконати молодь “що старше покоління віджило свій час, що воно затроєне всякими буржуазними забобонами, і тому до цього треба ставитись з недовірством і ні в якому разі не підлягати його впливам. Тому не дивно, що пошана до старших, особливо безпартійних, стала винятковим явищем в СРСР” [2, с. 29]. Григорій Ващенко описує ті механізми та заходи, до яких вдалились більшовики, коли зрозуміли “що перегнули палицю на один бік”. Родини, що розпадались, падіння батьківського авторитету призвело до занепаду молоді. Дисципліни не було в родинах, а значить і в школі.

Та як вважає вчений, всі ці заходи до оздоровлення родини і піднесення рівня статевої моралі мали лише зовнішній прояв. “Без відповідних внутрішніх заходів не можна досягти великого ефекту. А ці внутрішні заходи неможливо побудувати на засадах марксістського матеріалізму” [2, с. 30].

Омелян Вишневський у “Педагогічних етюдах”, досліджуючи проблему функціонування родини у працях Г. Г. Ващенка, відмічає, що в окремих розділах другої частини “Виховання волі і характеру” Г. Ващенко висловлює свої поради щодо сучасного родинного виховання, зокрема в еміграції – стратегічною засадою тут він вважає повернення до традиційно-християнських основ родинного життя, що передбачає:

- відродження духовності, зокрема шляхом відновлення традиційної обрядовості та орієнтацію на здоровий консерватизм. Г. Ващенко наводить приклади європейських народів, які поєднують любов до своїх традицій з високими виробничими технологіями;

- відродження цінностей родинного життя на основі християнської моралі, зокрема подружньої вірності, почуття обов’язку щодо власної родини, культ родинної злагоди, любов і взаєморозуміння членів родини тощо;

- оновлення природної виховної функції родини, бо якщо дитина змалку не пізнає і не полюбить родинне тепло, то вона і не прагнучиме колись створити свою сім’ю;

- дотримання “золотої середини” у ділянці родинної педагогіки, зокрема у виборі між авторитарністю і свободою виховання: сучасному вихованню українських дітей треба йти середнім шляхом, уникати зайвої суворості і непотрібних кар і в той час не покладатися на природу, а розумно керувати дітьми, рахуючись з їхніми природними нахилами і здібностями;

- функціонування родини як найважливішого інституту виховання, основи ідеалу служіння Богові і Україні: демократизм і перші паростки характеру закладаються в дитині саме тут [5, с. 33–34].

Таким чином, у працях видатного вченого-педагога ми знаходимо неперевершені уроки мудрості, цінні поради щодо родинного виховання, яке є основою національного виховання, а значить виховання патріотів, людей з високими моральними якостями і чеснотами. Саме такі особистості створюють велике духовне багатство держави, країни. Сьогодні відродження національного виховання вимагає оновлення педагогічного мислення, повернення до втрачених джерел, до спадщини українських педагогів ХХ століття, які відстоювали педагогічні засади наших предків. Саме до когорти таких педагогів належить і постать Григорія Ващенка, основні положення філософсько-освітньої спадщини якого заслуговують на ґрунтовне системне вивчення, належне осмислення, широке використання й розвиток у сучасній школі.

Список використаної літератури

1. *Ващенко Г.* Вибрані педагогічні твори / Григорій Ващенко. – Дрогобич, 1997. – 214 с.
2. *Ващенко Г.* Виховний ідеал: підручник для педагогів, виховників, молоді і батьків: Т.1 / Григорій Ващенко. – Полтава : Редакція газети “Полтавський вісник”, 1994. – 191 с.
3. *Ващенко Г.* Виховання пошани до батьків і старших / Григорій Ващенко // Вибрані педагогічні твори. – Дрогобич : Видавнича фірма “Відродження”, 1997. – 214 с.
4. *Ващенко Г.* Роль релігії в житті людства і релігійне виховання молоді / Григорій Ващенко // Вибрані педагогічні твори – Дрогобич : Видавнича фірма “Відродження”, 1997. – 214 с.
5. *Вишневський О.* Педагогічні етюди. Аналітичні матеріали, концепції, публіцистика, інтерв'ю / Омелян Вишневський. – Дрогобич : Редакційно-видавничий відділ ДДПУ ім. І. Франка, 2007. – С. 33–34.
6. Педагогіка. Інтегрований курс теорії та історії: Навчально-методичний посібник: У 2 ч. / За ред. А. М. Бойко. – Ч.2. – К. : ВІПОЛ; Полтава : АСМІ, 2004. – 432 с.